

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בא תשע"ה לפ"ק

שבת התוועדות עם תלמידי ישיבתינו הק' - וואדרידזש ניו יארק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א'טז

ויש להסביר הדברים, שזהו דומה לעני שאין לו פת לאכול ושרוי בצער, ומתבשר שזכה בגורל של אלפי דינרין, הוא רוקד בשמחה שנעשה עשיר, אם כי עדיין ביתו ריק, ואין לו לחם לאכול, ולא נשתנה עדיין בביתו מאומה, מכל מקום הוא מובטח כבר שבועד איזה ימים ישתנה מצבו. וכמו כן היא בישועת ה', כאשר ישראל מתבשרים בישועה, הרי זהו לפנייהם כאילו כבר בא לידם, והם שמחים בישועת ה'. ולכן ישראל כאשר הובטחו שבלילה זו תהא מכת בכורות, וידלג ה' על בתי בני ישראל, הם מביאים קרבן תיכף, שהרי זה לפנייהם כאילו כבר נתקיימו הדברים, מגודל חוזק אמונתם.

*

אמנם כל זה תינח על פסח מצרים, אבל הבאת פסח דורות ביום י"ד, עדיין צריך ביאור, שלא היה ביום י"ד שום שינוי במצבם של ישראל במצרים, הם היו עדיין משועבדים לפרעה כמו בימי קדם, ומכות בכורות היה רק ביום ט"ו, ומהו ענין הבאת קרבן פסח ביום י"ד. ולא עוד אלא שנתחלקה המצוה לשני ימים, הקרבת הפסח בי"ד, ואכילתו בליל ט"ו, וכל זה טעמא בעי. וגם לא מצינו בשאר יום טוב לחוג אותה בלילה אלא ביום, ולמה אכילת הפסח וסיפור יציאת מצרים היא בלילה דייקא, ולא בעצם היום הזה.

ובאמת קושיא זו תקשה גם על מה שאומרים (בהגדה של פסח) בליל פסח, יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא (שמות יג-ח), אי ביום ההוא יכול מבעוד

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו', ואכלו את הבשר בלילה הזה וגו' (יב-ו). ויש להבין הלא הקרבן קרוי פסח, וברש"י (יב-יא) על שם הדילוג והפסיחה, שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט ע"ש. וכל זה היה רק בליל ט"ו כחצות הלילה, ואם כן הוי להו להביא את קרבנם אחר שכבר נעשה הנס, ולמה הביאו זאת עוד ביום י"ד.

ובפשטות יש לומר, דכיון דישראל היו ערום ועריה מן המצות, ולא היו ראויין להגאל, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה (רש"י יב-ו). על כן הוצרכו להביאם קודם יציאתם, שהיה בזה מסירת נפש, כי הטלה היא העבודה זרה של המצריים, והן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו, על כן הקדים להם שחיטת הפסח ביום י"ד.

גם יש לומר על פי מה שפירש בשל"ה הק' (תושב"כ פ' בשלח) מה דאיתא במדרש (שמו"ר כג-ה) עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא ע"ש. ולכאורה יש בזה כפל לשון. אך הכוונה, דמדת הצדיקים היא, כי מיד כשהובטחו בדבר טוב, הם אומרים שיר ושבח לה' אף על פי שעדיין לא נתקיים, דמצד האמונה והבטחון בדבריו ית"ש, הוי אצלם מיד כאילו כבר נעשה. וזהו עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא, דכשיתבשרו על הגאולה יאמרו שירה על הנסים שעתיד לבוא עליהם, ויקדימו לשורר עליהם מיד כשיתבשרו, שהגם שעדיין לא נתקיים, יהיו בחוזק אמונתם כאילו כבר נעשה ע"כ.

הכתוב לומר בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, שמצותו כעת הוא בליל ט"ו.

ומעתה מובן שפיר למה נשתנה מצות פסח שהקרבנו היא ביום י"ד ואכילתו היא בליל ט"ו דייקא, ולא ביום. כי קרבן פסח הוא על שפסח על בתי בני ישראל, וזה היה במצרים ביום י"ד, כי הלילה הולך אחר היום, ושפיר הוי זמנו ביום י"ד. אך בהיות שאחר מתן תורה נשתנה ליל זה להיות כבר יום ט"ו, דבישראל היום הולך אחר הלילה, על כן נצטוו על אכילתו שתהא בליל ט"ו כמו שהיה אז במצרים, אבל לא ביום ט"ו, כי רק על הלילה אנו דנים שאז היה שייך ליום י"ד, אבל היום בודאי כבר היה ט"ו, ומכת בכורות היה אז בלילה.

ובזה יתבארו גם דברי רש"י (במדבר טו-מא) בשם רבי משה הדרשן, הטעם לשמונה חוטים שבציצית, וז"ל ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים ע"כ. ותמהו המפרשים שהרי בשביעי של פסח אמרו ישראל שירה על הים, נמצא שלא עברו רק שבעה ימים משיצאו ממצרים. אך לפי מה שנתבאר הרי שיחרורו של פרעה היתה בלילה, ואז הלילה היתה הולכת אחר היום, ונחשבה עדיין ליום י"ד, והוי שפיר שמונה ימים עד יום שביעי של פסח ביום. [שוב ראיתי שכן כתב הצ"ח פסחים קטז: ע"ש, ובתורת משה פ' בשלח סח.].

*

והנה הגה"ק מרן רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע ביאר דברי רש"י, על פי מה שכתוב בתרגום יונתן (פ' יתרו) על הפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי (יט-ד), שהקב"ה הטעין אותם על ענני הכבוד בערב פסח, והביא אותם למקום המקדש לעשות שם הפסח, ובאותו לילה החזיר אותם למצרים ע"ש. ואם כן משיצאו ממצרים בערב פסח עד שאמרו שירה על הים ביום שביעי של פסח, חלפו באמת שמונה ימים ע"כ.

ולפי זה התחלת יציאת מצרים היתה בערב פסח, שיצאו אז למקום המקדש להקריב פסחם, ואם כן שפיר הוה אמינא דהמצוה של והגדת לבנך ביום ההוא קאי על ערב פסח מבעוד יום, והוצרך להשמיענו

יום, תלמוד לומר בעבור זה. בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך ע"כ. והיא פליאה על ההוה אמינא לפרש הכתוב והגדת לבנך ביום ההוא, דקאי על יום י"ד ניסן, הלא יציאת מצרים היה ביום ט"ו, ולמה נפרש שמצותו היא ביום י"ד. (ועיין בזה בשמן ראש לפסח ח"ב קעט.).

ונראה דהנה בפרשת דרכים (ריש דרוש א) הקשה על מה שאמרו חז"ל (יומא כח:) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, ואיך שמר שבת, הא אמרו (סנהדרין נח:): עכו"ם ששבת חייב מיתה שנאמר (בראשית ח-כב) יום ולילה לא ישבותו. ומזה יצא לדון שהאבות יצאו מכלל בני נח אף להקל ע"ש. אמנם בפנים יפות (פ' נח) דחה דבריו, דקודם מתן תורה היה הלילה נמשך אחר היום, ורק כאשר ניתנה תורה נתחדשה ההלכה בישראל שהיום הולך אחר הלילה, ממה שנאמר (ויקרא כג-לב) מערב עד ערב תשבתו שבתכם. וכן הוא אומר כאן יום ולילה לא ישבותו, היינו שלא ישבות יום ואחר כך לילה, ואינו חייב מיתה אלא אם שבת עד סוף הלילה, ואם עשה מלאכה בסוף הלילה לא עבר על הלאו של יום ולילה לא ישבותו, שהיא שביתת כל היום וכל הלילה שלאחריו. אבל שמירת שבת של אברהם היה כמו שיהיה אחר מתן תורה, דהיינו שהיום הולך אחר הלילה. נמצא קיים שתיהן, שעשה מלאכה בששי ביום, ועשה מלאכה במוצאי שבת, הרי שלא שבת יום ולילה ע"ש. (וכן כתב בהמקנה קידושין לו.).

והנה מכת בכורות היה בליל ט"ו, ואז שיחרר פרעה את ישראל מעבודתם, וכמו שנאמר (יב-לא). ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי, אך ה' צוה להם שלא יצאו עד למחרתו בעצם היום הזה. וכדאיתא בגמרא (ברכות ט). דהכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב [נתנו להם רשות לצאת], דכתיב (דברים טז-א) הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנאמר (במדבר לג-ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ע"ש. ואם כן קודם מתן תורה שהלילה הולך אחר היום, הרי מכת בכורות ושיחרורם היה אז ביום י"ד, ושפיר יתכן לפרש והגדת לבנך ביום ההוא, דקאי מבעוד יום, שהרי כן היה אז בצאתם ממצרים, שפרעה קרא לילה קומו צאו מתוך עמי, וזה היה אז ביום י"ד, דהלילה הולך אחר היום. על כן הוצרך

'בעבור זה', לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך.

*

אמנם אכתי צריך ביאור למה באמת הובילם ה' למקום המקדש לעשות הפסח, הלא בלאו הכי לא היה מקדש בנוי אז, ואי אפשר היה לעשותה כדיני תורה לאחר מתן תורה. ונראה דזהו על דרך המבואר בספרי קודש, כי יש להאדם לקדש את הראשית לה', ושוב כולא מיגרר גריר אחריה בקדושה. ולכן יש ציווי לקדש ראשית דגןך (דברים יח-ד), ראשית עריסותיכם (במדבר טו-ט), ראשית גז צאנך (דברים יח-ד), פטר כל רחם באדם ובבהמה (שמות יג-ב). ומזה יש ללמוד לקדש בכל יום ראשית הדיבור, שתיתכף בהקיצו ממשנתו אומר מודה אני, וראשית המעשה בנטילת ידים, וראשית ההרהור שתהיה בעניני קדושה. ועל דרך זה אמרו תינוק משעה שיכול לדבר אביו לומדו תורה, תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (סוכה מב.).

וכן היא בכללות המצות, כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה, עדיין עושין אותה בשמחה, וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון עריות עדיין עושין אותה בקטטה (שבת קל.). וידועים דברי הרד"ק מוהר"י מבעלזא זי"ע כי בניו של משה לא היו במצרים בעת יציאתם אלא במדין, כדי שיוכל משה רבינו להיות המספר הראשון יציאת מצרים לבניו, ולעשות בזה הכנה לכל הדורות. (עיין שמן ראש לפסח ח"א תקכא.). ובהיות שמצות חג הפסח היא המצוה הראשונה שניתנה במצרים לכללות העם, והיא גם שורש האמונה, פסח מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים, על כן לא רצה ה' שתהא תחלת מצותו נעשית במקום טומאת מצרים, ערות הארץ, על כן הובילם ה' בדרך נס לארץ ישראל שמקודשת מכל הארצות, ושם במקום המקדש יקיימו ישראל פסח הראשון ומצותיה. ומצוה שקבלו על עצמם בקדושה, ישאר ממנו רושם לכל הדורות, לקיימם תמיד בקדושה ובטהרה.

*

ובזה היה נראה לבאר בפרשתנו, שצוה ה' למשה לאמור, קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל וגו'. ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה

אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים, כי בחוזה יד הוציא ה' אתכם מזה וגו' (יג-ב). והיא פליאה שה' צוה לו מצות קידוש בכור, ומשה הסיב הדברים לזכירת יום יציאת מצרים. אך לפי מה שנתבאר יש לומר, כי טעמא דמצות קידוש בכורות היא ללמד אותנו שיש לקדש בכל דבר את ראשיתו. וזהו קדש לי 'כל' בכור, וקאמר פטר כל 'רחם', לרמוז שכן הוא בכל הרמ"ח עשין שיש לקדשם מראשיתו. ועל כן הקדים משה לומר להם, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, היינו היציאה הראשונה שהוציא ה' אתכם להוליך את בני ישראל למקום המקדש לעשות שם את מצות הפסח, והוא כדי שתהא קבלת מצוה זו בראשיתו במקום הקודש, וממנה תבין שכן יש לקדש בכל דבר את הבכור, הראשית של כל דבר צריכה להיות לשם ה', ושוב גופא בתר רישא גריר.

וכמו כן הוא גם בחיי אדם, שנות הילדות והבחורות הם ראשית חייו, ויש לקדשם רק לה', ללמוד תורה בקדושה, ואז יוכל להתעלות. וכמו כן כאשר בא זמן הנשואין יש לקדש הראשית, להמשיך ללמוד בכולל, ואז יתעלו כל ימיו אחר זה, כי הכל תלוי בהיסוד.

*

בפרשה זו מצינו שהכתוב קורא את ישראל בצאתם ממצרים בתואר שלא נמצא אחר זה, שה' אמר למשה, כי בעצם היום הזה הוצאתי את 'צבאותיכם' מארץ מצרים (יב-ז). ושוב אמר, בעצם היום הזה יצאו כל 'צבאות' ה' מארץ מצרים (יב-מא). וכן נאמר, ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על 'צבאותם' (יב-גא). וטעמא בעי למה דייקא כאן הם נקראים צבאות ה'. נומה שנאמר כן גם בהדגלים ובמנינם, משום ששם נמנו רק מספר יוצא הצבא בישראל.]

ונראה כי גזירת גלות מצרים הודיע ה' כבר לאברהם הרבה שנים קודם, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טז-יג). ולא מצינו שיתפלל אברהם להעביר את הגזירה מבניו. והרי בסדום עמד להתפלל על אנשים רשעים שלא ישלוט עליהם מדת הדין, ואולי ימצאון שם עשרה צדיקים, וה' אמר לו לא אשחית בעבור העשרה (בראשית יח-לב). ולמה לא עמד להתפלל על זרעו, אשר

נברא האדם בטבע. וכדי להיות עובד ה' הוא צריך לשנות טבעו שלא ירדוף אחר עניני עולם, ולהשקיע עצמו בקדושת התורה.

ולכן שיכן ה' את ישראל מתחלה במצרים, ללמד את גופם לעמול, וימררו את חייהם בעבודה קשה, היו משכימים בעלות השחר לעבודתם, השוטרים והנוגשים היו עומדים על זה להאיצם, ועבדו עבודת הפרך כל היום בלי מנוחה. אחר תאות הגוף לא הלכו כלל, מבוקר עד ערב היו עובדים, ולעת ערב היו בלי כח, עד שהיו ישנים. והמטרה מן השמים היה לשבר את האדם, כדי שיוכלו לקבל התורה. והוצרכו לעבור העמל והיגיעה לשבור גופם ותאוותיהם, עד שיהיו ראויים לקבלת התורה.

ואמביר הדברים, ידוע כי בהצבא כשנכנסים שם להיות חיל, עוברים ימים קשים. כל הסדרים מדוייקים מאד בזמנם, יש לעמוד בבוקר השכם. כל דיבור שיוצא מהשר צריך לקיימם תיכף בשלימות, ואם לאו יש עונשים גדולים. כל פסיעה איך הולכים היא מכוונת, כאשר רואים איך הצבא צועדים. ועל כולם כדי שיוכלו לנצח במלחמה, הם צריכין לעבור איבונגן, נותנים על שכמם הרבה דברים קשים, כדי להרגיל את גופם לעמל, הם צריכין להשיא משאות כבדות על גופם, כי יצטרכו לפעמים לישא כלי מלחמה או אחד מחבריהם שנפגע. ולא כל אחד יוכל לעמוד בו, ולכן לא כל אחד מתעלה להיות בדרגא גבוה בהצבא. מרגילים אותם ללכת במים קרים, כדי שיוכלו לעבור במים. מלמדים אותם איך לטפס על קיר שוה, כדי שיוכלו לעשות כן בעת מלחמה כשיצטרך. ולכן יש דרגות בהצבא, כי אין מתאים לכל אחד לפי כח גופם. אבל המצויינים עוברים הדברים הקשים ביותר, והם המובחרים שבצבא. וכל זה הוא בשביל שכדי להיות חיל בצבא מוכרח להתרגל לקישויים.

וזה היה גלות מצרים, הכנה לקבלת התורה, כי התורה הקדושה עם תרי"ג מצותיה קשה לקיימה, עד שלא הרגיל את גופו לשבר אותה, ולהתייגע להיות עובד ה' באמת. במצרים למדו את הגוף שאין מנוחה, רק עמל ועמל, ואין לילך אחר תאות הגוף, ואין יום שהוא חירות מעבודתו. וזה היה דור אחד ושני ושלישי, עד שלפי השגת ה' הוצרכו לעבור ארבע מאות שנה בעמל, ואז

היה ביניהם צדיקים הרבה. והגם שאמרו חז"ל (נדרים לב.) שהיה זה לעונש על אברהם, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, או בשביל שאמר במה אדע ע"ש. זהו רק טעם למה הודיע ה' לאברהם את הבשורה הרעה, שאילו לא עשה אברהם שום חטא, לא היה טעם לבשר לו בשורה מעין זאת. אבל טעם הגלות אי אפשר שיהיה בגלל החטאים הקלים הללו, לענוש בנים על אבותם ארבע מאות שנה.

אך הנה בספר ילקוט מעם לועז (סוף פרשת שמות) כתוב בשם המפרשים כמה טעמים לסיבת הגלות של מצרים. וכתב שם נקודה אחת, וארחיב בזה הדיבור, והוא כי לקבל על עצמו עול תורה נצרך להאדם שלשה דברים, חדא, לידע כי יש בעל הבית להעולם. וכמו שאורח המתאכסן בבית חבירו, אי אפשר לו לעשות שם כל מה שרוצה, אלא מה שיש לו רשות מבעל הבית, כן הוא גם האדם בעולם הזה, יש בעלים להבירה, ואורח שאינו מתנהג כרצון הבעל הבית, הוא מוציאו לחוץ.

שנית, כי להיות יהודי כשר לא בא בקל, כל מצוה יש בה עמל רב. לימוד התורה כשלעצמה בא בעמל ויגיעה רבה, עד שמתחיל להבין עומקה, ואחר כך יגיעה יומם ולילה עד שמגיע לכתרה של תורה. ואף אחר זה אין שיעור לעמלה של תורה. וכן כל מצוה מקושרת עם עמל עד שמגיע לקיומה. יש מצות שתלויין בזמן כמו קריאת שמע וכדומה, שצריכה זהירות רב שלא לבטלה. ומי שהוא עצלן ורשלן קשה לעמוד בה.

שלישית, מי שנסחב אחר תאות העולם הזה אי אפשר להיות עובד ה', כי אי אפשר שיהיה שניהם יחד באדם אחד. כי מי שאינו יכול להתגבר על תאוותיו לא יתכן שיהא יהודי כשר, כי כאשר יתעורר אצלו תאוה יתנתק מהתורה ומצותיה.

ובעצם האדם אינו רוצה עמל ויגיעה, הוא רוצה להיות בנוחיות, ולכן לא מתגדלים תלמידי חכמים. הוא רוצה ללמוד ולהבין, אבל רק כאשר יבוא לו זאת בקל, אם יניחו לו הדברים על טס של כסף, אז ילמוד וגם יחזור על לימודו, אבל אינו מוכן על יגיעת התורה. וירא מנוחה כי טוב, אוהב את המנוחה והרחבה. ומכל שכן להתגבר על תאות הגוף, שבזה

יהיו גופם ראוי שיוכלו לקבל לקבל את התורה, כי בשנים אלו נזדכך גופם ונטהר החומר שלהם ונכנעו מאוד.

ואנו רואים כי לא היה אומה ולשון שרצו לקבל את התורה רק בני ישראל (עבודה זרה ב.). וכאשר הצינו התורה להאומות, ושאלו מה כתיב בה, והשיבו לא תגנוב, אמרו הם אוהבים ממון, ואוהבים לגנוב, ולא יוכל לקבלו. כתיב לא תרצח, הוא לא יוכל לעצור עצמו כאשר יש מריבה עם חבירו שלא יהרגנו (עיין ילקוט ברכה תתקנא). רק ישראל קבלו התורה מרגע אחד לחבירו, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כי הם זיככו החומר שלהם, ואין שום דבר קשה עבורם. כי אין שום מצוה קשה לקיימה יותר מיום אחד עבודה במצרים, ועל כן היה להם כחות הנפש לקבלה.

ולכן כאשר אמר ה' לאברהם, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם, לא עמד להתפלל ולבקש רחמים, כי ידע שישראל עומדים מוכנים לקבל התורה, ולזכך גופם צריכין מתחלה לעבור הכור הברזל במצרים (דברים ד-כ), כדי לשבר רוחם שיוכלו לקיים התורה. אשר זה היה התכלית של גלות מצרים.

*

והנה קודם בוא זמן גאולתם אמר פרעה, תכבד העבודה על האנשים, לא תוסיפון לתת להם תבן וגו', הם ילכו וקוששו (ה-ט). ועל זה אמר משה לה', למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני. והקב"ה דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר כן. אך לא מצינו ששייב לו ה' תירוץ על קושייתו, מהו סיבת כבידות העבודה בזמן כזה. אך הענין הוא, כי בהיות שהם עומדים כעת לצאת מזוככים ממצרים, אבל עדיין לא עברו את כל לימודם, העבודה הכי יותר קשה עדיין לא עברו, אשר כמה פעמים תהא להם מצב לעתיד שיצטרכו לעבוד עבודה נוראה וקשה שיוכלו לעמוד בקיום התורה. על כן הוצרכו לעוד בחינה קודם צאתם, תכבד העבודה על האנשים, להכביד עליהם עוד יותר, לא די בעשיית מתכונת הלבנים, אלא עוד ילכו לקושש תבן, כדי שיגיע העמל עד כמה שיוכל בן אדם לקבל.

ולכן כאשר שאל משה לה' למה הרעותה לעם הזה, השיב לו ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלות

מצרים וגו' ולקחתי אתכם לי לעם' (שמות ו-ו), הם עומדים כעת קודם שאני לוקח אותם לעם, וזה לא יתכן בלי עמל וקישויים. הם עברו נסיון הבחינה, אבל עדיין היה חסר להם הדרגה האחרונה של תכבד העבודה, וכעת יהיו הם ראויים שאוכל אני ליקח אותם לי לעם. וכמו שבצבא מלמדים להאדם כל סוגי קושיים כדי שיוכל לעשות תפקידו, כן לימדו אותנו במצרים כי אין לנו נוחיות, ואין הולכים אחר תאות, רק לעשות רצון המלך, ובוזו אנו מוכנים לקבלת התורה.

ועל כן רק ביציאת מצרים נקראים ישראל בתואר צבאות ה', כי שם היינו בבית הספר שלומדים אנשי צבא, כי גלות מצרים לימד אותנו איך נוכל להיות חיל מצויין בצבא המלך מלכו של עולם, וכאשר בא זמן גאולתם הוציא ה' את 'צבאותיכם' ממצרים.

וממעם זה התחיל ה' במתן תורה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ-ב). והמפרשים הקשו דלמה לא אמר עוד יותר, אנכי ה' אלקיך אשר בראתיך. אך לפי מה שנתבאר הכוונה, כי הנה ה' בא ליתן להם תורתו תרי"ג מצות התורה, ויעלה על הדעת לשאול איך נוכל לקבל על עצמינו עול גדול כזה, שיש בזה כל כך עמל, וכמה פעמים נגד טבע האדם. על כן הקדים לומר 'אשר' הוצאתיך ממצרים', עבור זה ירדתם למצרים, שם למדו שבכח אדם לעשות הכל, ומצרים הדריך אתכם שתוכלו לקבל עול התורה, ולקחתי אתכם לי לעם.

*

בספר הק' נועם אלימלך (בפרשתנו) כתוב לפרש מה שאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך (י-ט), דאיתא בגמרא (סוכה גג.) בשמחת בית השואבה היו אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנתנו, דהיינו שהיו מתנהגים מיד בנערותם כשורה, ולא היו מתביישים בזקנותם ממעשה נערותם, שהיו גם כן בקדושה. אבל מי שאינו מתנהג בקדושה בנערותו, אזי לעת זקנותו הוא מתבייש ממעשיו הקודמים, וצריך לסור מדרכו, על כן טוב שיתקדש עצמו מיד. וזהו שאמר הכתוב (משלי כב-ו) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו, כלומר שלא יצטרך לסור מדרכו הקודם, ויוכל לילך בעקבות נעוריו כמו שהיה מתנהג עד עתה, ובקל יכול לעבוד השם

יתברך ברוך הוא. זהו בנערינו ובזקנינו נלך, רצה לומר שנתנהג ונלך בקדושה הן בנערינו והן בזקנינו ע"כ.

בחורים העומדים עדיין בימי הנעורים, יש דברים אשר הוא בוש ממה שעשה בימי הילדות, כמו כן יש לחשוב תמיד שיבואו ימים שיהא בוש איך התנהג עתה. כאשר היה לו ימים נאים שהיה יכול לנצל לתורה ועבודה, כשלא היה עדיין לפניו עול פרנסה וחיונוך בני ביתו. הימים הללו שיכול לישב בבית המדרש מהבוקר עד הערב, ללמוד מסכת אחר מסכת, ולהתגדל לתלמיד חכם.

כאשר יש להאדם הימי נעורים, 'בנערינו', אז יש לו גם ה'זקנינו'. כמו שהוא עתה כן יהיה אחר זה, לא ישתנה הרבה, רק בהמדות טובות והנהגות הישרות שקנה בשנות הנעורים יעשו פרי אחר זה. יש להחשיב ראשית שנות ימי חייו, קדש לי כל בכור. וכמו כן לקדש המחשבה שהיא הראשית מכל מעשה, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, ואם המחשבות קדושות יתקדשו גם מעשיו, כי הכל נמשך אחר הראשית.

אמנם אצל שמחת בית השואבה מקצתם היו אומרים, אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו. לעולם לא מאוחר. גם כאשר הזניח ראשית שנות ימי הנעורים, יוכל להעלות עוד ימיו, כי לא ידח ממנו נדח, ומאושר האדם שמנצל ימי הזקנה לתקן ימי הילדות. בנערינו ובזקנינו נלך. אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו.

עדיין אתם בימי הנעורים, אבל הרבה נסיונות ממתניין עד ימי הזקנה. כאשר צריכין לעזוב את הבית המדרש, ולשוטט בחוצות לצורך פרנסה, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, כמה יראת שמים צריך להיות לו להשאר יהודי כשר. מעולם לא היה קשה כל כך כמו בזמנינו, שאין שנאה גלויה בדרך כלל כמו שהיה בימי קדם, ובקל להסתובב עמהם יחד. ויש לקנות כעת הרבה יראת חטא, להיות שקוע בתורה, להשיג חשיבות כל מצוה שעושה. ויש לבנות עצמו בנערינו על ימי זקנתנו.

וכמו שבקבלת התורה הוצרכו שנים של עמל במצרים מתחלה, כן הוא גם בכל אחד ואחד בפרט, כדי

להתגדל בתורה מתבקש מהאדם עמל רב. מי שרוצה לעבור ימיו כעת בנוחיות, שכל עניניו הגשמיים יהיו מסודרים אצלו באופן נעלה, ורוצה גם להגיע לכתר תורה, לא יעלה זאת בידו. יש להבין ולידע כי הישיבה זהו מקום שמתלמד להיות מצבא ה', כמו שהיה במצרים. ההשקפה על הישיבה צריכה להיות, כאן אני מזמן עצמי ומתכוונן להיות יהודי כשר על כל ימי חיי, ללמד את גופו תפקיד העמלות, אי אפשר להיות לו הכל, ואינו צריך להיות לו הכל, יש להתגבר עצמו ולשבר גופו וטבעו לרצון ה'. וכמו שבמצרים קישוי העבודה ביטל תאות גופם, כן צריך להיות שקוע בתורה, וכשאנו מסיח דעתו מתורה אי אפשר להיצר הרע לשלוט עליו, כי בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

וכדי לקבל התורה הוצרכו מתחלה להשיג אמונת ה' בשלימות, על כן הראה להם ה' במצרים נסים ונפלאות עד שהגיעו לידי ויאמינו בה' ובמשה עבדו. יש לחשוב תמיד מהבורא עולם, שויתי ה' לנגדי תמיד, בכל מקום שהוא נמצא אינו יחידי כי ה' עמו, גם בחדרי חדרים, כי מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, ואז ימנע מלעשות דברים שהיה מתבייש לעשותו גם נגד חבריו.

יש ללמוד ספרי מוסר וספרי חסידות, לתקן את מדותיו הרעות שנברא בהן. כעת הדבר נוגע לדברים פעוטים בינו לבין חבריו, אבל ברבות הימים זה נוגע גם לאשתו ובני ביתו. וכאשר יצטרך להתעסק לפרנסתו יהיה נוגע זאת לעשרות בני אדם.

יש להחשיב את העמל כעת על תורה ויראת שמים ומדות טובות, ולהכיר כי היגיעה על דברים אלו היא מהדברים החשובים ביותר בחייו. ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ביגיעה קצת זוכה לחיי נצחיים לעולמי עד. ויתן ה' שנוכל לנצל ימינו לתורה ועבודה, ונתברך כולנו בברכות התורה, עץ חיים היא למחזיקים בה, ונאמן בעל מלאכתך שישלם שכרו, ונוכה לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' אפרים שלום הארטמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמואל ב"ר פריעדמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בניו התאומים לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' שמואל יצחק בריעה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יוסף הכהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו לעול התורה והמצות
---	--	---	--